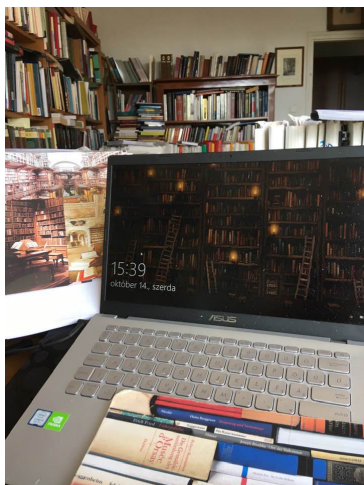

A HERMENEUTIKAI KUTATÓKÖZPONT

MUNKÁJA ÉS KIADVÁNYAI

BIBLIA
ÉS IGE

TUDOMÁNY
ÉS TEOLÓGIA

NYELV
ÉS SZÖVEG

OLVASÁS
ÉS MEGÉRTÉS

<https://hermeneutika-btk.eu>

„HOGYAN OLVASOD?”

(πῶς ἀναγινώσκεις;)

Lk 10,26

Lectori Salutem!

„Boldog, aki (fel) olvassa” (μακάριος ὁ ἀναγινώσκων Jel 1,3);

A Hermeneutikai Kutatóközpontot nevében szeretettel köszöntjük a munkánk iránt érdeklődő, a kiadványainkat már eddig is, vagy ezután olvasó teológusokat, bölcsezszekeket, tanárokat, lelkészekeket és diákokat!

A Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítványt a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara, Bölcsészettudományi Kara, az Evangélikus Hittudományi Egyetem (Teológiai Akadémia), az Eötvös Lóránd Tudományegyetem és a Baptista Teológiai Akadémia vezetői, ill. oktatói alapították 1993-ban. Magyarországon ez volt az első olyan intézmény a felsőoktatási intézmények integrálása jegyében, amely egyetemközi és felekezeti alapon jött létre. Az Alapítvány munkáját Kuratórium irányítja.

A Károli Gáspár Református Egyetem 2009-ben létrehozta a Hermeneutikai Kutatóközpont Intézetet (<https://docplayer.hu/45114538-Hermeneutikai-kutato kozpont-intezet-budapest-reviczky-u-4.html>), ahol egy félállású adminisztrátor dolgozik az Intézet vezetőjének irányítása mellett. Megfelelő anyagi támogatás (pl. elnyert kari, vagy egyéb pályázatok) segítségével az intézmény rendszeres kutatói munkát folytat, oktatási feladatokat lát el, konferenciákat szervez. 2010-ben a Hermeneutikai Kutatóközpont Intézet keretében megalakult a Jonathan Edwards Center-Hungary, amelyik a Yale-i Egyetemmel közösen folytat kutatásokat Jonathan Edwards életművével kapcsolatban (<https://jec.hu/>)

1994 óta adja ki a Kutatóközpont a *Hermeneutikai Füzetek* sorozatot, amely eddig mintegy ötven számot jelentett meg. A *Füzetek* célja az egyes teológiai álláspontok felvillantása, a kritikus gondolkodásra készítés, ugyanakkor segítségnyújtás a megoldás kereséséhez. A tájékoztatást és az akadémiai igényt tudatosan párosítjuk a lelki-hitbeli elmélyülés lehetőségével, mindezt az olvasó szabadságának tiszteletben tartásával, felekezeti hovatartozás kényszerítése nélkül.

Az elmúlt évtizedekben virágzásnak indult hazai filozófiai, irodalomtudományi hermeneutikai kutatási irányok és csoportok között Kutatóközpontunk sajátossága a tudatosan vállalt keresztény meggyőződés, a teológiai érdekek keresése és képviselése, valamint a felekezeten túlmutató kétezer éves keresztény egyház értékeinek átmentése, s azoknak a mai aktualitására való rámutatás. A „Bibliai hermeneutika” vagy „Keresztény hermeneutika” elnevezés is ezt az ethoszt hivatott képviselni. A Kutatóközpont keretében 2012-ben alakult meg a Jonathan Edwards Center-Hungary (<https://jec.hu/>), amely a Yale-i Egyetem Jonathan Edwards Központjához csatlakozva folytat kutatásokat a 18. századi amerikai polihisztor, Jonathan Edwards (1703–1758) életművéről.

Az Egyesült Államok teológusai körében jelentkezett az igény, hogy „Teológiai hermeneutika”, más néven a „Szentírás teológiai interpretációja” (Theological Interpretation of Scripture, rövidítve: TIS) elnevezés fejezi ki azt az átfogó szemléletet, hogy a Biblia kutatása nem adhatja fel a hermeneutika teológiai és egyházi érdekeit. A történeti kutatás is elengedhetetlen, de a teológiai szempontokat nem lehet a történeti kutatások alá rendelni. 2023-ban jelent meg a L'Harmattan Kiadó gondozásában a *Túl a literalizmuson. Gondolkodó párbeszéd a teológiai hermeneutikáról* című könyv, amelyben a kötet szerkesztője az irányzat bemutatása után több mint harminc, különböző felekezethez tartozó teológussal folytatott párbeszédet a teológiai hermeneutika esélyeiről (lásd 23–29. oldal).

A Hermeneutikai Kutatóközpont Intézet szorosan együttműködik a Károli Gáspár Református Egyetem Anglisztika Intézetével: célirányú kutatásokat folytat a német és az angol reformáció (pl. Martin Luther és William Tyndale munkássága) és az angol-amerikai irodalom protestáns hagyományai (pl. az angol drámairodalom; John Milton költészete stb.) témakörében. Ugyanakkor a Magyar Shakespeare Bizottság és a Magyarországi Luther Szövetség munkájához is csatlakozik. További feladatai között szerepel a tudományos kapcsolattartás külföldi hermeneutikai kutatóintézetekkel. Kiemelt feladata a Kutatóközpont kiadványainak szerkesztése és forgalmazása.

A tudományok digitalizálásának korában elektronikus formában is hozzáférhetővé kell tennünk az információkat. Ezt szolgálja a pár éve kifejlesztett (folyamatosan frissített) felület, az Egyesített Bibliaolvasó (<https://ebo.kre.hu/>) weboldal is. Új „találmányunk” két tervezői alappillére épül: egyrészt tizenkilenc magyar és hét idegen nyelvű bibliafordítást tartalmaz, amelyek közül hatot mindig párhuzamosan lehet olvasni. Másrészt napra kész szinkronizációt nyújt több felekezet (katolikus, református, evangélikus, baptista) egy bizonyos napra előírt (javasolt) bibliai igéinek párhuzamos olvasásához. Különösen olyan keresztény közösségekben (család, iskola, egyetem, munkahely, ökumenikus találkozó) nyújthat segítséget, ahol egyszerre vannak jelen több felekezethez tartozó, de a Szentírást rendszeresen olvasó emberek. A bibliai kifejezések exegéziséhez is nélkülözhetetlen segédeszköz ez a honlap. A kutatócsoport által létrehozott weboldal és a mögöttes szövegadatbázis nemcsak olvasásra, hanem kutatásra (például exegetikai vagy fordítástudományi) is kiválóan alkalmas.

A Hermeneutikai Kutatócsoportokhoz kapcsolódó kutatások és intézmények

Kutatások:

Egyesített Bibliaolvasó (EBO) Kutatócsoport

<https://btk.kre.hu/index.php/2015-12-05-09-31-20/kari-kutato csoportok/846-egy esitesett-bibliolvaso-kutato csoport.html>

A protestáns fundamentalizmus hermeneutikai kérdései (FUKUCS) (2022–2024)

<https://btk.kre.hu/index.php/2015-12-05-09-31-20/kari-kutato csoportok/887-hermeneutikai-kutato központ-a-protestans-fundamentalizmus-hermeneutikai-megközelitese-kutato csoport.html>

Milton – kiadás (lezárult)

<https://btk.kre.hu/index.php/2015-12-05-09-31-20/kari-kutato csoportok/827-milton-kritikai-kiadas-otka.html>

Intézmények és honlapok:

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Anglisztika Intézet

<https://btk.kre.hu/index.php/fabiny-tibor>

Jonathan Edwards Center – Hungary

<https://btk.kre.hu/index.php/2015-12-05-09-31-20/kari-kutato csoportok/793-hermeneutikai-kutato központ-jonathan-edwards-center-hungary.html>

Magyar Shakespeare Olvasó

<https://btk.kre.hu/index.php/2015-12-05-09-31-20/kari-kutato csoportok/878-magyar-shakespeare-olvaso-maso.html>

Magyar Shakespeare Bizottság

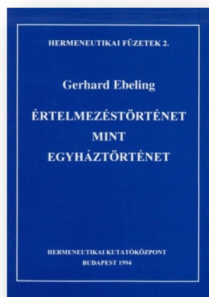
<https://mashakespearebizottsag.wordpress.com/>

Kiadványaink

I. HERMENEUTIKAI FÜZETEK (HF 1–50)

Hermeneutikai Füzetek 1. 1. *Paradigmaváltások a biblia értelmezésében*
– **elfogyott**

Hermeneutikai Füzetek 2. 2. Gerhard Ebeling: *Értelmezéstörténet mint egyháztörténet* – **megvásárolható** (800 Ft)

Gerhardt Ebeling 1947-ben írt programadó tanulmánya – Az egyháztörténet, mint a Szentírás értelmezésének története – rávilágít, hogy a hermeneutika, vagyis a Szentíráshoz való viszony történeti perspektívában az egyház hitének történetévé, vagyis egyháztörténetté válik azáltal, hogy minden egyházi megnyilvánulásban – az imádságtól a vallásháborúig – a Szentírás értelmezése ad kiindulási alapot... a füzet négy tanulmánya segítséget kíván nyújtani a hazai hermeneutika-történeti kutatások megindulásához és az egyház-történet-írás megújulásához.

Hermeneutikai Füzetek 3. 3. Fabiny Tibor: *Szóra bírni az Írást* – **elfogyott**

Hermeneutikai Füzetek 4. 4. Northrop Frye: *A Biblia igézetében* – **elfogyott**

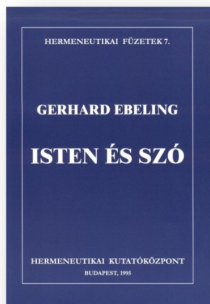
Hermeneutikai Füzetek 5. 5. Soren Kierkegaard: *Építő keresztény beszédek*
– **gratis elvihető**

A dán gondolkodó 1848-ban írt hét „beszéde”, melyekben elvész korábbi írásainak terjedősége, lágyága; ezekben a beszédekben minden világos, egyszerű és érthető. Mégsem mindenkinek befogadható, hiszen Kierkegaard nem kerül el a „botránkozás kövét”: hitet vall és tanúságot tesz. „A krisztusi kereszténység nem szorul védelemre, rajta nem segít, ha megvédik – hiszen ő maga a támadó...” – ezzel a mottóval kezd, s hív bennünket, hogy végig gondoljuk az Ige ma személyesen nekünk szóló üzenet.

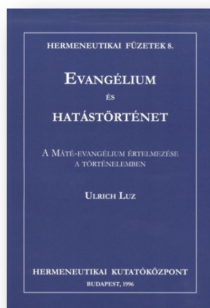
Hermeneutikai Füzetek 6. Paul Ricoeur: *Bibliai hermeneutika* – **elfogyott**

Hermeneutikai Füzetek 7. 7. Gerhard Ebeling: *Isten és szó* – **megvásárolható** (800 Ft)

A német származású zürichi teológus és egyháztörténész, Gerhard Ebeling (1912–2001) két tanulmányát tartalmazza a füzet (Isten szava és a hermeneutika, Isten és szó). Gerhard Ebeling – Rudolf Bultmann, Emil Brunner és Dietrich Bonhoeffer személyes tanítványa – rámutat, hogy „Isten szava” nem válik idejétmúlttá, hiszen túlmutat önmagán s ekként új világokat tár fel. Az utóbbi tanulmány gondolatmenete: 1. Istentelenség szava; 2. A szó: Isten; 3. Isten szava.

Hermeneutikai Füzetek 8. 8. Ulrich Luz: *Evangélium és hatástörténet* – **gratis elvihető**

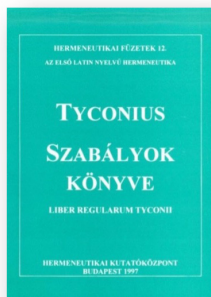
A berni újszövetséges teológus, Ulrich Luz (1938–2019) a gadameri hatástörténetet alkalmazza Máté evangéliumára. Miért nem vette az egyház figyelembe ekkleziológiájának kialakításakor a Máté 10-et? Ki volt Péter a Mt 16,18 alapján: igaz keresztény vagy az első pápa? Mi a hamis, mi az igaz megfelelés a búza és a konkoly (Mt 13,24–30) példázatából kiindulva? Ezekre a kérdésekre adja meg Luz a választ a konkrét igehelyek hatástörténetének vizsgálatával.

Hermeneutikai Füzetek 9. 9. Walter Mostert: *Az „önmagát értelmező Szentírás* – **elfogyott**

Hermeneutikai Füzetek 10. 10. Ulrich Luz: *A viszály könyve?* – **elfogyott**

Hermeneutikai Füzetek 11. 11. *Tipológia és apokaliptika* – **elfogyott**

Hermeneutikai Füzetek 12. 12. Tyconius: *Szabályok könyve* – **gratis elvihető**

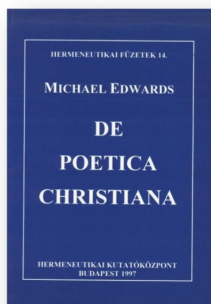
A bibliai hermeneutika „klasszikusa”, valószínűleg az első latin nyelvű hermeneutika. Tyconius a 4. században Észak-Afrikában élt donatista, akit azonban kritikája miatt maga a donatista zsinat is elítélt. Bírálta az egyház elvilágiasodását, mégis ragaszkodott annak katolikosz voltahoz. A szabályokat tipologikus módon tárgyalja, s eközben megvilágosítja az Írás rejtett értelmét, s figyelembe veszi a bibliai nyelv és a képek jelentését.

Hermeneutikai Füzetek 13. 13. Bolyki János – Csanády András: *Kinyilatkoztatás: két megközelítés* – **gratis elvihető**

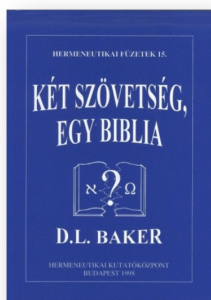
Bolyki János (193–2011), aki a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának újszövetséges professzora volt, a Szentírás kettős természetét kutatja. Csanády András (1929–) Hegel rendszerére építve fejti ki elképzeléseit a témáról. Teológus és filozófus dialógusa a füzet. Kérdés, hogy mennyiben talál egymásra Hegel dialektikus módszerhez kötött Istene, illetve Ábrahám istenfogalma.

Hermeneutikai Füzetek 14. 14. Michael Edwards: *De poetica christiana* – **gratis elvihető**

Michael Edwards (1938–), angol költő és irodalomtudós négy tanulmányát tartalmazza a füzet (A keresztény poétika, Költészet és ismétlés, A megváltott idő, Írás és újírás), melyek közül az egyik Magyarországon hangzott el 1996-ban. Edwards életművére különösen T. S. Eliot költészete gyakorolt hatást, de írásaiban a magyar olvasóknak Pilinszky Jánosnak „evangéliumi esztétikáról” írt nézetei is felidéződhetnek. Edwards szerint „a Biblia nem tanokon, hanem költészet-használatán keresztül mutatja be a keresztény poétikát”.

Hermeneutikai Füzetek 15.

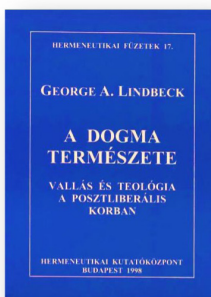

15. D.L. Baker: *Két szövetség, egy Biblia* – **gratis elvihető**

Az eredetileg disszertációnak készült kézikönyv az Ó- és az Újszövetség teológiai kapcsolatának áttekintésével foglalkozik. D. L. Baker kombinatorikus logikával a lehetséges válaszokat nyolc csoportba sorolja, kritikusan mutat be két ószövetségi (Van Ruler, Miskotte) és két újszövetségi (Bultmann, Baumgärtel) megoldást, majd mérlegel négy biblikus útkeresést (Vischer, tipológia, von Rad, kontinuitás és diszkontinuitás).

Hermeneutikai Füzetek 16.

Hermeneutikai Füzetek 17.

16. Órigenész: *A princípimokról* – **elfogyott**

17. George A. Lindbeck: *A dogma természete* – **gratis elvihető**

George A. Lindbeck (1923–2018) könyve a vallás kulturális-nyelvi megközelítésének teológiai továbbgondolása. A szerző ezt a szemléletet szembeállítja a hagyományos ortodoxia tételes dogmaértelmezésével és a liberális teológia expresszív tapasztalati megközelítésével. Lindbeck elmélete szerint a dogmák a vallás nyelvtani szabályai. Az a feladatuk, hogy a vallás követőinek nyelvhasználatát és magatartását szabályozzák.

Hermeneutikai Füzetek 18.

Hermeneutikai Füzetek 19.

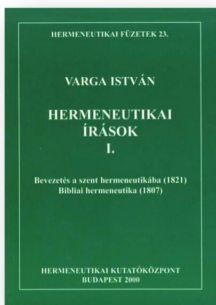

18. Tőkés István: *Új hermeneutika* – **elfogyott**

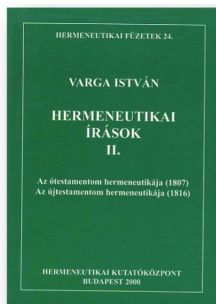
19. Ulrich J. Körtner: *Az ihletett olvasó* – **gratis elvihető**

Ulrich Körtner (1957–) minden irodalmi hermeneutikának, a bibliai hermeneutikának is fel kell tennie a kérdést, hogy ki a kanonizált szövegek implikált olvasója. Az itt olvasható tanulmányok azt a tézist képviselik, hogy a bibliai szövegek által implikált olvasó egy Isten lététől inspirált olvasó. A bibliai szövegek jelentése újraformálódik az olyan olvasási aktusokban, amelyekben az olvasó oly módon tanulja önmagát újra megérteni, amit a keresztény hagyomány nyelve hitnek nevez.

- Hermeneutikai Füzetek 20. 20. Gánóczy Sándor: *Valósághermeneutika és biblia-értelmezés* – **elfogyott**
- Hermeneutikai Füzetek 21. 21. Ulrich Luz: *Máté Jézustörténete* – **elfogyott**
- Hermeneutikai Füzetek 22. 22. Oscar Cullmann: *Krisztus és az idő* – **elfogyott**
- Hermeneutikai Füzetek 23–24. 23–24. Varga István: *hermeneutikai írások I., II.* – **gratis elvihető**

A hermeneutika magyar történetének elfelejtett darabjai kerülnek az olvasó kezébe, amikor Varga Istvánnak (1776–1831), a Szentírás-magyarázat debreceni professzorának megjelennek eredetileg latin nyelven írt szöveg mai magyar fordítása, *Bevezetés a szent hermeneutikába* (1821) és a magyar nyelven írt *Bibliai hermeneutika* (1807) című művei, illetve a második kötetben szintén két magyar nyelvű írása: *Az ótestamentum hermeneutikája* (1807) és *Az újtestamentum hermeneutikája* (1816). Varga István nem elégszik meg az Írás csupán grammatikai, történelmi értelmezésével, hiszen a Szentírásban az az igény szólal meg, hogy nemcsak saját korának dokumentuma, hanem mindenekelőtt Isten történelmi megnyilatkoztatásának tanúja, Istenről szóló beszéd (theo-logia) legyen.

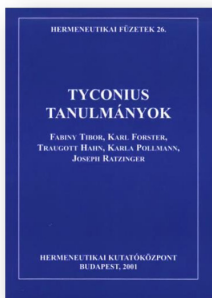

- Hermeneutikai Füzetek 25. 25. *A Sensus literalis hermeneutikai kérdései* – **elfogyott**

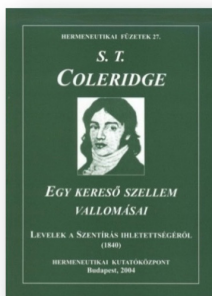
A *sensus literalis* (a "betű szerinti", illetve "szó szerinti" értelem) kérdésével az elmúlt kétezer évben zsidó rabbik és keresztény egzegéták egyaránt sokat foglalkoztak. Mit jelentenek egyes szavak, kifejezések a Bibliában? Mit kell szigorúan, a betű szerint, s mit kell csak áttételesen, jelképesen érteni? A kiadvány tartalmazza James Barr és Brevard S. Childs e kérdésben folytatott vitáját.

Hermeneutikai Füzetek 26. 26. Tyconius: *Tanulmányok* – **gratis elvihető**

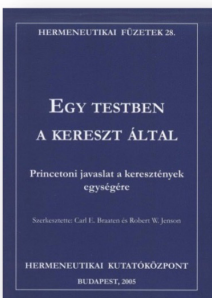
Ez a tanulmánykötet Tyconius 4. század eleji egyházfoglalomra vonatkozó kijelentéseit, elemző tanulmányait tartalmazza, mely ily módon rámutat a hermeneutika és az ekleziológia összefüggésire is. Különösen is hangsúlyos hermeneutikai- és egyháztörténeti szempontból az első és az utolsó tanulmány által nagytó alá vett kérdés: milyen hatással volt Tyconius hermeneutikája Szent Ágoston gondolkodásmódjára, műveire

Hermeneutikai Füzetek 27. 27. S.T. Coleridge: *Egy kereső szellem vallomásai* – **gratis elvihető**

Samuel Taylor Coleridge (1772–1834), az angol romantikus költészet első nemzedékének képviselője, akaratlanul is méltó helyet vívott ki magának a hermeneutika történetében. A protestáns Angliában a tizenhatodik századi reformáció még dinamikus „sola scriptura” elve a reformációt követő évszázadokban megmerevedett és dogmatizálódott. [...] A képzelőerő kreativitását valló romantika azonban nem tudja elfogadni sem a gondolkodást bilincsekbe verő dogmatizmust, sem a hitet is elapasztó historizmust. Coleridge a Szentírás ihletettségéről írott levelei egy gondolkodó, viaskodó emberi szellem vallomásai.

Hermeneutikai Füzetek 28. 28. *Egy testben a kereszt által* – **gratis elvihető**

A 2003-ban megfogalmazott *Princetoni javaslat* aláíróinak többsége a régi, elbürokratizálódott és a politika fogságába esett elpolitizálódott ökumenével szemben egy új, alulról kezdeményezett, hitvallásos ökumenét képvisel. Nem *egyházaik nevében*, hanem *egyházaihoz* szólnak. Vallják, hogy a kereszténység mai megosztottsága és az ebbe való beletörődés bűn, amelyből a kivezető út egyedül a bűnbánat, és a Krisztusban már létező egység áldozatokkal járó kimunkálása: *egy testben a kereszt által*.

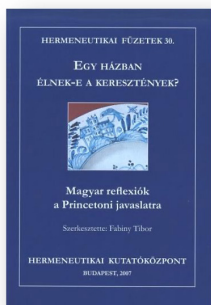
Hermeneutikai Füzetek 29.

29. George Hunsinger: *Új teremtés hajnala* – **gratis elvihető**

George Hunsinger (1945–) princetoni teológus két tanulmányát tartalmazza a kötet. Az első címe: „*Túl a literalizmuson és az expresszivitásom*”, amelyben Karl Barth (1882–1968) „realista hermeneutikáját állítja szembe a literalista (fundamentalista) és az „expresszionista” (liberális) szemlélettel. A másik tanulmányban („*Új teremtés hajnala*”) a feltámadásról szóló teológiai három hermeneutikai modelljét vázolja el: ezúttal az eszkatológiai szemléletet állítja szembe a történelmi, illetve a spirituális megközelítéssel.

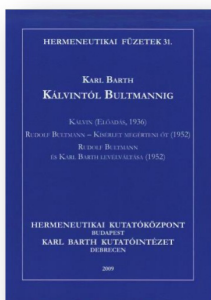
Hermeneutikai Füzetek 30.

30. Fabiny Tibor (szerk.): *Egy házban élnek-e a keresztények?* – **gratis elvihető**

A tizenhat észak-amerikai teológus által megfogalmazott *Egy testben a kereszt által. Princetoni javaslat a keresztények egységére* dokumentumra tizenhat magyar teológus válaszolt.

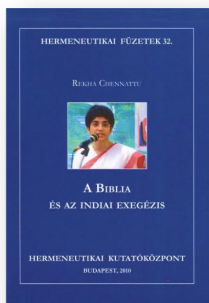
Hermeneutikai Füzetek 31.

31. Karl Barth: *Kálvintól Bultmannig* – **megvásárolható (800 Ft)**

Karl Barth (1882–1968) a neves eológus első írása Kálvinra emlékezik. A másik, 1952-ben keletkezett hosszabb tanulmányában Barth arra tesz kísérletet, hogy Rudolf Bultmann (1884–1976) teológiai intencióit elemezve kritikai állást foglaljon annak „mítoszatlanító” teológiájáról. Barth részletes kritikájára Bultmann röviden válaszolt.

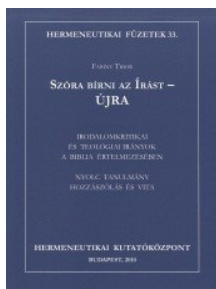
Hermeneutikai Füzetek 32.

32. Rekha Chennattu: *A Biblia és az indiai exegézis* – **gratis elvihető**

Rekha M. Chennattu (1963–) római katolikus biblikus teológus a Biblia indiai exegézist mutatja be János evangéliuma egyes fejezeteinek értelmezése kapcsán.

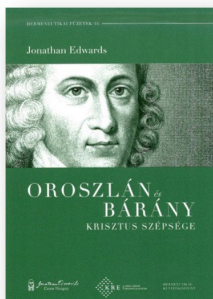
Hermeneutikai Füzetek 33.

33. Fabiny Tibor: *Szóra bírni az Írást–Újra* – **gratis elvihető**

1993-ban jelent meg a Hermeneutikai Füzetek 3. száma *Szóra bírni az Írást. Irodalomkritikai irányok a Biblia értelmezésében. Hat tanulmány és vita* címmel. A kiadvány egyetemi hallgatók és teológusok között népszerűnek bizonyult, s a néhány évvel ezelőtti utánnyomás is elfogyott. A kötet nem egyszerű reprint, hanem két újabb tanulmánnyal bővített kiadás.

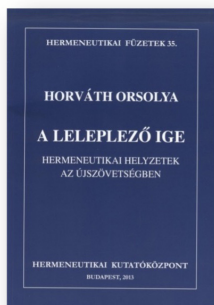
Hermeneutikai Füzetek 34.

34. Jonathan Edwards: *Oroszlán és Bárány* – **megvásárolható (600 Ft)**

Jonathan Edwards (1703–1758) Amerika teológusa, filozófusa, az u.n. „nagy ébredés” lelkipásztorja volt. Az itt közölt igehirdetésének eredeti címe „*The Excellency of Christ*”, ami kiválóságot, tökéletességet, azaz szépséget jelent. E páratlan architektonikával felépített beszéd tézise, hogy Jézus Krisztusban csodálatra méltó módon öt-özödnek az egymástól eltérő kiválóságok. Jel 5,5–6 szerint Ő egyszerre Oroszlán és Bárány. Az Oroszlán erőben jeleskedik, a Bárány szelíd-
ségben

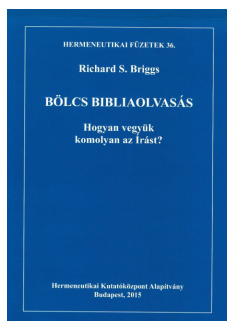
Hermeneutikai Füzetek 35.

35. Horváth Orsolya: *A leleplező Ige* – **gratis elvihető**

Horváth Orsolya filozófus és teológus az alábbi kérdéseket teszi fel: „mit jelent a nem-megértés János evangéliumában?”; „bűn-e a nem értés?”; „miért kell kockázatvállalás az ige megértéséhez?”; „miért akadály a identitásféltség az igaz megértésnek?”; „miképpen leplezi le Jézus az őt faggatókat?”; „miképpen leplez le Jézus bennünket, a mai olvasókat?” Az emberek, legyenek hívők vagy nem hívők, sokszor önbecsapással, sőt öncsalással leplezik magukat az élő Igével való találkozáskor. Az élő Ige azonban leleplezi fondorlatos leplezettségünket.

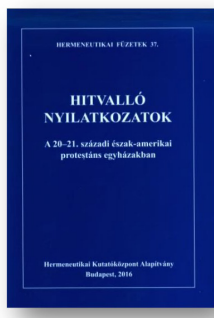
Hermeneutikai Füzetek 36.

36. Richard S. Briggs: *Bölcs bibliaolvasás* – **megvásárolható (900 Ft)**

Richard S. Briggs (1952–) anglikán biblikus teológus több kérdésre keresi a választ. Hogyan vegyük komolyan az Írást? Ez a könyv arra vállalkozik, hogy választ keressen e kérdésre: mit jelent a bölcs bibliaolvasás? A szerző az olvasás alapvető kontextusaira irányítja a figyelmet: a történelmi, az irodalmi és a teológiai összefüggésekre, illetve a két szövetség közötti hermeneutikai kapcsolatra. Azt vizsgálja, hogy mindezek megismerése mennyiben segítik elő a Szentírás bölcs olvasásáról szóló gondolkodást. Számba veszi a mai hermeneutikai perspektívákat, melyek elősegítik a bölcs bibliaolvasást. A könyv célja, hogy a Biblia olvasásának kulcskérdéseit árnyalt, konstruktív és érthető módon tárgyalja, anélkül, hogy ezzel a legfontosabb teológiai problémákat leegyszerűsítsen.

Hermeneutikai Füzetek 37. 37. *Hitvalló nyilatkozatok* – **gratis elvihető**

Karl Barth nevéhez fűződik a *Barmeni Hitvalló Nyilatkozat* (1934) megfogalmazása, amely egyben tiltakozás is volt Hitlerrel kiegyező „német keresztények” teológiájával szemben. Ez a Nyilatkozat szolgált többször is mintául, legutóbb a 20. század legvégén és a 21. század elején a különféle észak-amerikai protestáns egyházak hitvallóinak, akiknek egészen más politikai és kulturális helyzetben, ám szintén az „árral” szemben kellett és kell tanúskodniuk a keresztény hit igazságáról.

Hermeneutikai Füzetek 38. 38. Richard B. Hays: *Visszafelé olvasás* – **gratis elvihető**

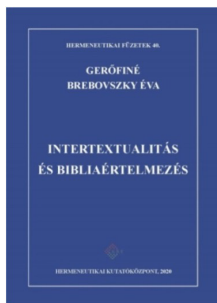
Richard B. Hays (1948–) markáns és határozott hangja az elmúlt évtizedek Újszövetség-kutatásának, aki sokakat inspirált arra, hogy lezártnak gondolt hermeneutikai és írásmagyarázati utakat újranyissanak, és újra meghallgassák a teológiatörténet megcáfoltnak gondolt, de valójában csak elfeledett bibliamagyarázóit. A visszafelé olvasott Biblia segít megérteni s Szentírás benső, figurális – tipológiai szerkezetét.

Hermeneutikai Füzetek 39. 39. Carl E. Braaten: *Vitatott Jézus: Kicsoda Ő?* – **gratis elvihető**

Carl E. Braaten (1929–2023) könyvében egész teológusi működésének summáját kapjuk, de nemcsak vitáit összegzi, hanem markánsan leírja az eltérő pozíciókat, tisztázza a teológiai előfeltevéseket, oszlatja az ideológiákat, lépésről lépésre elvezet a feltámadott Jézus Krisztus megismeréséhez. Ha célját jól értjük, máris tudjuk, hogyan kell könyvében eligazodni.

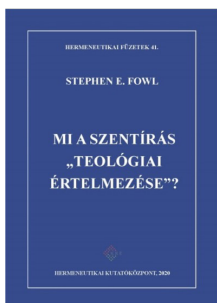
Hermeneutikai Füzetek 40.

40. Gerőfiné Brebovszky Éva: *Intertextualitás és Bibliaértelmezés – megvásárolható* (800 Ft)

Az intertextualitás fogalmát az irodalomelméletben Julia Kristeva bolgár származású irodalomtudós vezette be; s a hazai irodalom-tudományban gyakran alkalmazzák. A keresztény Biblia alapvetően intertextuális könyv: az Újszövetség idézi, beépíti, újra értelmezi az Ószövetség (Héber Biblia) egyes szövegeit. A szerző az eddigi bibliai kommentárokhoz képest új megközelítést kínál, amikor a szövegek "dialógusát" vizsgálja, s egyben észreveszi az "intertextuális hálók" csomópontjait. Az új szemléletre nyitó módszer hasznos lesz biblikus szakembereknek, teológusok és bölcsész egyetemi hallgatók számára.

Hermeneutikai Füzetek 41.

41. Stephen E. Fowl: *Mi a Szentírás „teológiai értelmezése”? – gratis elvihető*

Stephen E. Fowl amerikai biblikus teológus az idehaza újabban megismert Theological interpretation of Scripture (TIS) mai irányzatait mutatja be. A könyv célja, hogy rámutasson a régóta meglévő és alapvető keresztény gyakorlat, valamint a napjainkban megjelenő, tekintélyes mennyiségű biblikus irodalom közötti kapcsolódási pontokra.

Hermeneutikai Füzetek 42.

42. David Jasper: *Bevezetés a hermeneutikába – gratis elvihető*

David Jasper (1952–) brit anglikán teológus és irodalmár minden munkája az irodalom és a teológia kapcsolatával, s ezek hermeneutikai és irodalomelméleti összefüggéseivel foglalkozik. A *Bevezetés a hermeneutikába* a Biblia értelmezéséből vezeti le a keresztény hermeneutikát. Ez a könyv egyúttal számos más könyvének is elméleti alapja, beleértve a trilógiát, a *The Sacred desert*, *The Sacred Body* és a *The Sacred Community*-t.

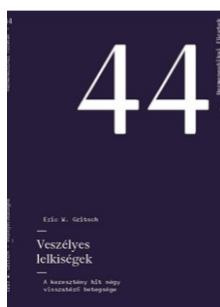
Hermeneutikai Füzetek 43.

43. Fabiny Tibor – M. Pintér Tibor: *Hogyan olvasod?* – **gratis elvihető**

A Károli Gáspár Református Egyetem Egyesített Bibliaolvasó (EBO) Kutatócsoportjának 2018-ban indult munkáját az a szándék motiválta, hogy lehetőséget adjon egymás értelmező közösségei (egyházai) olvasási szokásainak megismerésére, a Biblia lehetséges "együtt" olvasására. Az online térben a digitális terek összekapcsolása által mintegy 20 magyar nyelvű fordítás párhuzamos olvasása vált lehetővé. Ebben segít a kutatócsoport által folyamatosan fejlesztett és népszerű honlap, az EBO (ebo.kre.hu).

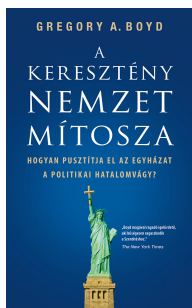
Hermeneutikai Füzetek 44.

44. Eric W. Gritsch: *Veszélyes lelkiségek* – **gratis elvihető**

„Egy provokatív könyvet tart kezében az olvasó. Egyszerre szól nem-keresztényekhez, akik talán az itt tárgyalt „veszélyes lelkiségek” (antiszemitizmus, fundamentalizmus, triumfalizmus, moralizmus) miatt utasítják el a hitet; de szól a hívőkhöz is: ne tegyék le a könyvet, ha a szerző „domború tükrében” talán karikatúrát látnak magukról. Eric W. Gritsch (1931–2012) munkásságának is vezérmotívuma volt ez a jézusi kettős üzenet: „dovehood” (*galambszelídség*) és „serpenthood” (*kígyóravasztság*).”

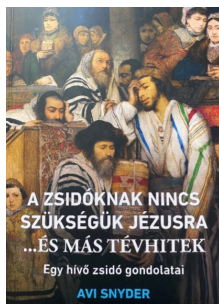
Hermeneutikai Füzetek 45.

45. Gregory A. Boyd: *A keresztény nemzet mítosza* (közösén a Luther Kiadóval) – **megvásárolható** (4200 Ft)

Gregory A. Boyd (1957–) amerikai teológus és lelkész a következő kérdéseket teszi fel: gyakorolhat-e hatalmat az egyház, hogy átfőrdje a világot? Létezik-e igazságos háború? Lehet-e keresztény egy nemzet? Az evangélium fényével világítja meg egyház és politika összefonódását és annak következményeit az amerikai történelem során. Aktualitása túlmutat Amerikán.

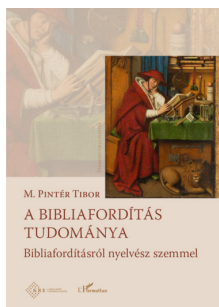
Hermeneutikai Füzetek 46.

46. Avi Snyder: *A zsidóknak nincs szükségük Jézusra ...és más tévHITEK* – megvásárolható (1200 Ft)

Avi Snyder (1951–) a Broadway egykori színésze 1977-ben tért meg. Azóta is szenvedélyesen képviseli azt a nézetet, hogy a zsidóságnakí szüksége van az evangéliumra, hiszen az először számukra íródott. A "Zsidók Jézusért" által kiadott könyvet a Hermeneutikai Kutatóközpont támogatta.

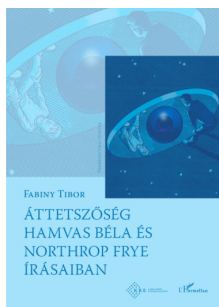
Hermeneutikai Füzetek 47.

47. M. Pintér Tibor: *A Bibliafordítás tudománya. A Bibliafordításról – nyelvész szemmel*

A monográfia tíz nyelvészeti írást tartalmaz a magyar nyelvű Bibliafordításokról. Az írások elsősorban elméleti nyelvészeti keretből közelítik meg a Bibliafordításban felmerülő kérdések némelyikét. Az általános, fordításelméleti tudás alkalmazását a nyelvtudomány, illetve a digitális bölcsészet eszköztára egészíti ki.

Hermeneutikai Füzetek 48.

48. Fabiny Tibor: *Áttetszőség Hamvas Béla és Northrop Frye írásaiban*

A huszadik század két nagy gondolkodója, a magyar Hamvas Béla (1893–1968) és a kanadai Northrop Frye (1912–1991) univerzális életművet hagytak maguk után, amelynek egyik kulcsszava az áttetszőség. A létezés, a gondolkodás, a tanítás és a transzcendenssel való viszonyukra is a transzparencia tapasztalata volt meghatározó. Mindkét író munkássága túlmutat a szakmaiság szűk keretein: életművük a kereszténységhez, teológiához, a bölcsülethez, a vallástudományhoz, a művészetekhez, az irodalomhoz egyaránt kapcsolódik.

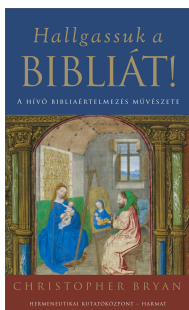
Hermeneutikai Füzetek 49.

49. Fabiny Tibor (szerk.): *Miért igaz? Egyetemisták vitája a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről*

„Nem azért igaz, mert meg van írva, hanem azért van megírva, mert igaz!” A kötet első részében egyetemista hallgatók szólnak hozzá egy több évtizede zajlott disputához, amelyben egy bölcsész egyetemista vitatkozott teológus barátjával a Szentírás „radikális tévedhetetlenségéről”. A könyv második részében a *Chicagói nyilatkozat a Szentírás tévedhetetlenségéről* című, 1978-ban született irathoz szólnak hozzá mai református és evangélikus teológushallgatók.

Hermeneutikai Füzetek 50.

50. Christopher Bryan: *Hallgassuk a Bibliát! A hívő bibliaértelmezés művészete*

Hogyan alakult ki a feszültség a Biblia tudományos és hívő megközelítése között, és miképpen lehetne betemetni ezt a szakadékot? Mi a bibliakutatók feladata a 21. században? Lehetséges-e ma lelkészként, teológusként, bibliaolvasóként egyszerre tartani magunkat a tudományos bibliakutatás fontos eredményeihez, és az egyház és a magunk hitét építeni? Mit jelent a tudományos objektivitás általánosságban és konkrétan a Szentírás értelmezésében? A szerző tudói precizitással és hívő odaadással keresi a válaszokat ezekre a kérdésekre.

Ezek a kiadványok megvásárolhatók, illetve bizonyos példányok munkanapokon, 9–15 óra között gratis elvihetők a Kutatóközpont irodájából. (1091 Budapest, Kálvin tér 9.).

Postai úton is beszerezhetők utánrendeléssel, beleértve a postai költségeket (2000 Ft).

**A honlapunkon
(<https://hermeneutika-btk.eu>)**

keresztül rendelt kötetetek személyesen is átvehetők az irodában.

A következő kiadványok gratis elvihetők:

Soren Kierkegaard: Építő keresztény beszédek	Hitvalló nyilatkozatok
Ulrich Luz: Evangélium és hatástörténet	Richard B. Hays: Visszafelé olvasás
Tyconius: Szabályok könyve	Carl E. Braaten: Vitatott Jézus: Kicsoda Ő?
Bolyki János – Csanády András: Kinyilatkoztatás: két megközelítés	Stephen E. Fowl: Mi a Szentírás „teológiai értelmezése”?
Michael Edwards: De poetica christiana	David Jasper: Bevezetés a hermeneutikába
D.L. Baker: Két szövetség, egy Biblia	Fabiny Tibor – M. Pintér Tibor: Hogyan olvasod?
George A. Lindbeck: A dogma természetete	Eric W. Gritsch: Veszélyes lelkiségek
Ulrich J. Körtner: Az ihletett olvasó	Wiczián Dezső: Luther mint professzor
Varga István: Hermeneutikai írások I., II	Sólyom Jenő: Luther és Magyarország
Tyconius tanulmányok	Gerhardt O. Forde: Ki a kereszt teológusa
S.T. Coleridge: Egy kereső szellem vallomásai	Luther Márton: Szolgai akarat
Egy testben a kereszt által. Princetoni javaslat az egyház egységéről	Fabiny Tibor (szerk.): The Bible in literature and literature in Bible
George Hunsinger: Új teremtés hajnala	Fabiny Tibor (szerk.): Interpretation of texts: sacred and secular (1999)
Fabiny Tibor (szerk.): Egy házban élnek-e a keresztények?	Kocziszky Éva: Hamann és a modernitás kritikája
Rekha Chennattu: A Biblia és az indiai exegézis	Fabiny Tibor - Tóth Sára (szerk.): Jonathan Edwards: Amerika teológusa
Fabiny Tibor: Szóra bírni az Írást-Újra	Fabiny Tibor: Hívő megértés
Horváth Orsolya: A leleplező Ige	Fabiny Tibor (szerk.): Igazság és kiengesztelődés

**A Hermeneutikai Kutatóközpont
30 éves jubileumi konferenciája**

Szentírás és hermeneutika

2024. február 1., csütörtök, 9.00–19.00

**Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
1088 Budapest, Reviczky utca 4.
I. emelet, Buda Béla terem**

A JUBILEUMI KONFERENCIA KÖSZÖNTÉSE (9.00–9.15)

Prof. Dr. Trócsányi László, rektor

A KONFERENCIÁT MEGNYITJA

Dr. habil. Horváth Géza, dékán

1. SZEKCIÓ

A HERMENEUTIKAI KUTATÓKÖZPONT 30 ÉVE (9.15–10.00)

A kutatóközpont munkásságát, valamint annak egykori és mai munkatársait bemutatja:

Fabiny Tibor

KÁVÉSZÜNET (10.00–10.15)

2. SZEKCIÓ

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS:

„TEOLÓGIAI BIBLIAÉRTELMEZÉS – PRO ÉS KONTRA”.

Beszélgetés a *Túl a literalizmuson* c. kötet kapcsán (10.15–12.00)

A kerekasztalt vezeti:

Zalatnay István

A kerekasztal résztvevői:

Bernhardt Dóra, Békési Sándor, Fabiny Tibor, Hanula Gergely, Horváth Orsolya, László Virgil, Mártonffy Marcell, Puskás Attila, Szabó B. András

EBÉDSZÜNET (12.00–13.00)

Közben: A *Hermeneutikai Füzetek* legújabb négy kötetének megtekintése:

M. Pintér Tibor: *A bibliafordítás tudománya – Bibliafordításról nyelvész szemmel* (HF 47);

Fabiny Tibor: *Áttetszőség Hamvas Béla és Northrop Frye írásaiban* (HF 48);

Fabiny Tibor (szerk.): *Miért igaz? Egyetemisták vitája a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről* (HF 49);

Christopher Bryan: *Hallgassuk a Bibliát! A hívő bibliaértelmezés művészete* (HF 50).

3. SZEKCIÓ

BIBLIAFORDÍTÁS ÉS HERMENEUTIKA (13.00–14.30)

Horváth Géza: *Luther bibliafordítása*

Pecsuk Ottó: *A literális bibliafordítások igénye régen és ma*

M. Pintér Tibor: *A bibliafordítás funkcionista megközelítésének hermeneutikája*

KÁVÉSZÜNET (14.30–15.00)

4. SZEKCIÓ

A FUNDAMENTALIZMUS HERMENEUTIKAI KÉRDÉSEI

(15.00–16.30)

Elnök: Fabiny Tibor, *A protestáns fundamentalizmus hermeneutikai kérdései* kutatócsoport vezetője

Tudományos perspektíva (15.00–15.30)

Szalai Miklós: *A keresztény, zsidó és iszlám fundamentalizmus*

Történeti perspektíva (15.30–16.00)

Izsák Norbert: „*Made in America*”. *A fundamentalizmus kialakulása és terjedése az Amerikai Egyesült Államokban*

Evangelikál perspektíva (16.00–16.30)

Márkus Tamás: *Mi és mi nem a fundamentalizmus?*

KÁVÉSZÜNET (16.30–17.00)

5. SZEKCIÓ

A FUNDAMENTALIZMUSON TÚL (17.00–18.30)

Teológiai perspektíva (17.00–18.00)

Horváth Orsolya: *Luther dinamikus hermeneutikája (17.00–17.30)*

Veres Ábel: *John Webster teológiai hermeneutikája (17.30–18.00)*

Politikai perspektíva (18.00–18.30)

Buda Péter: *Fundamentalizmus és politika (18.00–18.30)*

A KONFERENCIA ZÁRÁSA – A TERVEKRŐL (18.30–19.00)

A konferencia szervezői:

Fabiny Tibor, Horváth Orsolya, M. Pintér Tibor

A konferencián lehetőség nyílik a
Hermeneutikai Kutatóközpont kiadványainak megvásárlására.

A konferencia létrejöttét a KRE BTK

Protestáns fundamentalizmus történeti és teológiai vizsgálata c. projekt támogatja.

Tizenkét pont a teológiai hermeneutika esélyeiről

A teológiai értelmezés egyszerre régi és új megközelítése a Biblia értelmezésének. Az egyház mindig is gyakorolta, sőt ma is gyakorolja (például a liturgiában) a teológiai értelmezést; de az elmúlt évszázadokban a kizárólagosan tudományosnak tekintett történeti megközelítés miatt háttérbe szorult. A teológiai értelmezés (*Theological Interpretation of Scripture= TIS*) nem ellentétes a történetkritikai módszerrel, csak számára a „teológiai érdek” megelőzi a „történeti érdeket”, amennyiben mindkettő tudományos megközelítést jelent.¹

A teológiai értelmezés szembenéz azzal a veszteséggel is, ami a biblikus tudományok és a rendszeres teológia szétválásával, valamint a prekritikus (főleg patrisztikus) hagyomány figyelmen kívül hagyása következtében keletkezett.² Az irányzat képviselői rendszeresen jelen vannak az SBL (Society of Biblical Literature) konferenciáin, kommentár-sorozatok (pl. Brazos, *Two Horizons*) is születtek e teológiai értelmezés fényében. Megjelent már egy komoly kézikönyv is *Dictionary of Biblical Interpretation* címmel, amelyet Kevin Vanhoozer szerkesztett.³

A teológiai Szentírás-értelmezésnek 2007-től megjelenő folyóirata, a *Journal of Theological Interpretation* így határozta meg célkitűzését:

A tizennyolcadik század közepe óta kialakult kritikai bibliatudomány jelentős és örvendetes szerepet játszott annak felismerésében, hogy a bibliai szövegeket saját keletkezésük és különböző kontextusaik alapján vegyük komolyan. A posztmodern fordulattal azonban újabb kérdések merültek fel – köztük a bibliai értelmezés teológiai és egyházi kontextusa, a kánon és a hitvallások jelentősége a bibliai hermeneutikában, a bibliai szövegek hatástörténete, s további hangsúlyos teológiai érdekek. Miként

¹ VANHOOZER, Kevin, J., *First Theology: God, Scripture and Hermeneutics*. Louisville–Westminster, John Knox Press, 2005.

² STEINMETZ, David C., „A prekritikai írásmagyarázat elsődlegessége”, In: *Paradigmaváltások a Biblia értelmezésében* Hermeneutikai Füzetek 1, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 1994, 6-20.old.

³ VANHOOZER, Kevin J. (szerk.): *Dictionary for Theological Interpretation for the Bible*. London, SPCK, Grand Rapids, Baker, 2005.

lehet úgy értelmezi a keresztény Szentírást, hogy meghalljuk Isten hangját, és elsődlegesen arra figyeljünk? ⁴

Mennyiben különbözik a teológiai hermeneutika⁵ a korábbi hermeneutikai irányzatoktól? Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül – saját értelmezésem alapján – néhány jellemző vonását fogom bemutatni.

1. A bibliai szövegnek, mint szövegnek a komolyan vétele, s a legújabb szövegelméleti felismerések⁶ alkalmazása, miszerint a szöveg nem egy „átlátszó üvegablak”, ami „mögött” megláthatjuk a „történelmi” valóságot, hanem „színes üvegablak”, ahol a szövegnek rétegei vannak (mint egy palimpszesztnek), és sokszor maga a szöveg is értelmezés. Az újszövetségi szöveg „szövet”, amelyben ószövetségi motívumok láthatók és hallhatók. Az intertextualitás⁷ értelmében a korábbi szövegek egyes motívumai beépülnek egy új szövegbe, s ezáltal az új környezetben a régi szövegek (vendégszövegek) új jelentést is nyernek. A szöveg „dolgozik”, értelmez, s megteremt egy jelenlétet. Mindez azért lehetséges, mert a szöveg először szó

⁴ <https://www.jstor.org/stable/10.5325/jtheointe.15.2.issue-1> (Letöltve: 2023. 07.06.)

⁵ CHILDS, Brevard: *Toward Recovering Theological Exegesis. Pro Ecclesia*, 6 (1997); FOWL, E., *Mi a Szentírás teológiai értelmezése?* Hermeneutikai Füzetek 41, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2020.; ZIMMERMANN, Jens, *Recovering Theological Hermeneutics; An Incarnational – Trinitarian Theory of Interpretation*, Grand Rapids, Baker Academic, 2004.; WEBSTER, John, *Holy Scripture. A Dogmatic Sketch*. Cambridge, Cambridge University Press, 2003.; TREIER, Daniel, *Introducing Theological Interpretation of Scripture. Recovering Christian Practice*, Grand Rapids, Baker Academic, 2008.; LUZ, Ulrich, *Theologische Hermeneutik des Neuen Testaments*, Neukirchener-Vluyn, Neukirchener Verlagsgesellschaft, 2014.; BARTHOLOMEW Craig, THOMAS, Heath (szerk.), *A Manifesto for Theological Interpretation*, Grand Rapids, Baker Academic, 2016.; FARKASFALVY, Denis, „A Framework for Theological Interpretation”, In, BARTHOLOMEW – THOMAS, 218-236.old; BRIGGS, *Theological Hermeneutics and the Book of Numbers as Christian Scripture*, Notre Dame, Indiana, University of Notre Dame Press, 2018.; SARISKY, Durren, *Scriptural Interpretation: A Theological Account, Challenges in Contemporary Theology*, Oxford, Wiley -Blackwell, 2013, SARISKY, Durren, *Reading the Bible Theologically*, Cambridge, Cambridge University Press, 2019.

⁶ RICOEUR, Paul, *Mi a szöveg? Magyarázni és megérteni*. In, *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*, Budapest, Osiris Kiadó. 1999; 9-33.old.

⁷ GERŐFINÉ Brebovszky Éva, *Intertextualitás és bibliaértelmezés*, Hermeneutikai Füzetek 40, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2020.

volt, az írásbeliség átmeneti állapot, mert a szöveg azt igényli, hogy ismét szóvá legyen az igehirdetésben.⁸

2. A Biblia szövege ugyanakkor nem akármilyen, hanem „szent” szöveg. Bár nem azonos a kinyilatkoztatással, de hordozza és tartalmazza a kinyilatkoztatást, Isten igéjét. Egy amerikai szerző a szakrális szöveg hét ismervét sorolja fel: 1. isteni ihletettség; 2. a kinyilatkoztatás hordozója; 3. kódolt (fátyolozott), ezért dekódolást igényel; 4. avatott (ihletett), értelmezőt kíván; 5. életet átalakító (transzformatív); 6. egy vallási rítus megalapozását szolgálja; 7. felidéri az isteni jelenlétet.⁹

3. A keresztény olvasás krisztológiai olvasás, ahogy azt Luther megfogalmazta: *was Christum treibet*.¹⁰ Jézus Krisztus a megtestesült Ige, aki Luther szerint ugyanúgy él a Bibliában, mint Krisztus a jászolban. A reformátorok által képviselt princípium, – amely szerint a Szentírás önmagát értelmezi – nem formális elv, hanem dinamikus mozgás, amely lerombolja az isteni és annak megértése közé ékelődött „saját” értelmet, és megteremt annak jelenlétét, akire a szöveg vonatkozik: Jézus Krisztust.¹¹

4. Az ihletettség rehabilitálása. Újra értelmet nyer a Biblia sugalmazottsága. Nem a verbálinspiráció, vagy a „radikális tévedhetetlenség”¹² által, hanem annak a felismerésével, hogy a Szentlélek munkája nélkül nincs lelki olvasás, megértés. A Szentlélek megérintette a Biblia könyvének a szerzőit, az általuk leírt szöveget, és meg kell érintenie, el kell találnia az olvasót. Ez tehát trinitárius olvasás és hermeneutika: a Szó, amellyel az Atya teremt; a Krisztus, aki az Ige, aki szól; a meg-

⁸ EBELING, Gerhard, *Isten és szó*, Hermeneutikai Füzetek, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 1997.

⁹ DETWEILER, Robert, What is a Sacred Text? *Semeia*, 31. sz. 1985. 213–230. o.

¹⁰ ITTZÉS Gábor, *Christum treiben. Luther bibliaértelmezése a Szentírás könyve-
ihez írt előszói alapján*. Budapest, Magyarországi Luther Szövetség, Luther Kiadó; Győr, Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület, 2009.

¹¹ GAVENTA, Beverly Roberts & HAYS, Richard B., (szerk.) *Seeking the Identity of Jesus. A Pilgrimage*, Grand Rapids, William B. Eerdmans, 2008.; MOBERLY, R.W.L., *The Bible, Theology and Faith. A Study of Abraham and Jesus*, Cambridge, Cambridge University Press, 2000.; SEITZ, R. Christopher és RICHARD, Kent Harold (szerk.) *The Bible as Christian Scripture. The Work of Brevard S. Childs* Atlanta, Society of Biblical Literature, 2013.

¹² FABINY Tibor (szerk.) *Miért igaz? Egyetemisták vitája a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről*. Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2023.

értés pedig a Szentlélek munkája.¹³ A közelmúltban jelent meg Kustár Zoltán szerkesztésében az *Inspiráció az ókorban és a keresztyén hagyományban* című kötet¹⁴, amely a 2022. novemberében rendezett ökumenikus tudományos konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatát tartalmazza.

5. A rendszeres teológia (tanítás) rehabilitálása: a 18. században a biblikus tárgyak elszakadtak a teológiától.¹⁵ A teológiai hermeneutika teológiai érdekekkel, a „hit szemüvegén” keresztül történő, a „regula fidei” elvének figyelembevételével történő olvasás.¹⁶ Tehát ne egyoldalúan, „történeti érdekekkel” közelítsünk a szöveghez, amely mögött az úgymond „igazi” valóságot, a történelmet fedezhetjük fel, (ahogyan ezt a modernitás történetkritikai és hasonlóan a fundamentalizmus teszi), de ne is úgy, hogy a szövegben önmagunk ideológiájának igazolását kutassuk. A Bibliát akkor olvassuk önmaga szelleméhez hűségesen, ha „beállunk abba az irányba”, amelyben a tanúságtevők is álltak.

6. A kánon rehabilitálása: a történetkritika a kánont „dogmatikai rácsként” fogta fel, amitől meg kell szabadítani a régebbi szövegeket. Új felismerés, hogy a kánonnak hermeneutikai szerepe volt a szövegek egymáshoz illesztésében: a kanonizálás folyamán a régi szövegek új jelentést nyertek. Az egyoldalú kritikai paradigma dezintegrált, dekanonizált, s így végső soron dekrisztianizált.¹⁷

7. Az egyház rehabilitálása: a Biblia olvasása, értelmezése nem egyénileg, hanem az Krisztus egyházának lelki közösségében történik. A történettudomány kisajátította a Szentírást;

¹³ KÖRTNER, Ulrich. *Az ihletett olvasó* Hermeneutikai Füzetek 19, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 1999.; FARKASFALVY, Denis, *Inspiration and Interpretation. A Theological Introduction to Sacred Scripture*, Washington, D.C. The Catholic University of America Press, 2010.; KUSTÁR, Zoltán (szerk.) *Inspiráció az ókorban és a keresztyén hagyományban*. Debrecen, Debreceni Református Hit-tudományi Egylet, 2023.

¹⁴ KUSTÁR Zoltán (szerk.) *Inspiráció az ókorban és a keresztyén hagyományban*, Debrecen, Debreceni Hittudományi Egylet, 2023.

¹⁵ GREEN, Joel B. and Turner, Max (szerk.), *Spanning New Testament Studies and Systematic Theology*, Grand Rapids, William B. Eerdmans, 2000.

¹⁶ HAYS, Richard B.: Reading the Bible with the Eyes of Faith. *Journal of Theological Interpretation*, 2007/1. 5–21.

¹⁷ CHILDS, Brevard, *Introduction to the Old Testament as Scripture*, Philadelphia, Fortress Press, 1979. ; CHILDS, Brevard, *Biblical Theology of the Old and New Testaments*, London, SCM Press, 1992.

de most az egyház „visszaperli” azt.¹⁸ A katolikus egyház ezt mindig hangsúlyozta,¹⁹ újabban immár a teológiai hermeneutika képviselői is. Nem „egy” egyházzól van szó, nem egy felekezetről, hanem az „egy”, „szent”, „apostoli”, „egyetemes” (katolikus) egyházzól. A bibliaértelmezés elválaszthatatlan a hit megvallásától. Ez az olvasás a bűnbánatra (megtérésre) való nyitottsággal való olvasás. Ha a Bibliát úgy tesszük le, hogy „éppen ez volt, amit vártunk”, akkor nem ér bennünket meglepetés. Ilyenkor nemcsak rosszul olvastunk, hanem bűnt követtünk el, mivel az Írást saját előfeltevéseink igazolása céljából tanulmányoztuk, nem fogadtuk el, hogy Isten mindig új módon szól hozzánk.

8. Az „egészséges” (a szövegtől nem elszakadó) hagyomány rehabilitálása a következő szempont, hiszen az egyháztörténelem a Szentírás értelmezésének a története.²⁰ Különbség van a tradicionalizmus és a tradíció között: az előző az élők holt hite, az utóbbi a holtak élő hite (Jaroslav Pelikan). Így a felvilágosodás óta elutasított hagyományból számos értéket lehet és kell átmentenünk. Ezt képviselik a Hermeneutikai Füzetek kiadványai: az egyházatyák képviselői (Órigenész, Augustinus/ Tyconius), majd a reformáció korának teológusai (Luther, Tyndale és Kálvin írásai). A 20-21. századi teológusok munkái között a teológiai hermeneutika „holisztikus” projektjét felvállaló teológusok (Karl Barth, Rudolf Bultmann, Gerhard Ebeling, Oscar Cullmann, Paul Ricoeur, Ulrich Luz, George Lindbeck, Brevard Childs, Hans Frei, David Steinmetz, George Hunsinger, Richard Hays, Richard Briggs, a fiatalabb nemzedékből John Webster, Kevin Vanhoozer) írásait adtuk ki magyar fordításban.²¹

9. A hatástörténet megjelenése: a szövegnek nemcsak „előtörténete”, hanem „utótörténete” is van. Nemcsak a szövegek keletkezésének folyamata, hanem azoknak a hatása is tudományos tevékenység, ami jobban elősegíti a szövegek értelme-

¹⁸ BRAATEN, Carl E. – JENSON, Robert W. (szerk.), *Reclaiming the Bible for the Church*. Grand Rapids, W.B Eerdmans, 1996.

¹⁹ SZENTÍRÁSMÁGYARÁZAT AZ EGYHÁZBAN Pápai Bibliikus Bizottság. Budapest, Szent Jeromos Bibliatársulat, 2001.

²⁰ EBELING, Gerhard, Az egyháztörténet mint a Szentírás értelmezésének története, in, *Értelmezéstörténet mint egyháztörténet*, Hermeneutikai Füzetek 2, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 1994, 5-22.old.

²¹ https://hermeneutika-btk.eu/wp-content/uploads/2023/08/herm_fuz_2023_08_31.pdf

zését, nevezetesen, hogy mit jelentett az egyháztörténet nagy alakjainak egy-egy bibliai könyv? Az ő olvasatuk a mi olvasatunkra is hatást gyakorolhat, ez válik lehetségessé az exegézistörténet tanulmányozása által. Augustinus, Luther, Edwards, Newman és mások bibliamagyarázó munkái a mai olvasók számára is kincsesbányát jelentenek. Mi ugyanabban a „kórusban” énekelhetünk, mint ők. A hatástörténet tanulmányozása felekezeti, ökumenikus tevékenység.²²

10. Az Ószövetség keresztény olvasása: az Ószövetség nem csupán a Héber Biblia, de nekünk, keresztényeknek a Krisztusról szóló tanúságtétel, amelyet „visszafelé”, figurálisan (tipológiailag) a beteljesedés felől szabad nekünk olvasni.²³ Ez nem „megkeresztelése” a Héber Biblia szövegeinek, hanem olyan olvasás, amelyet a keresztény egyház kétezer éve gyakorol, amit a liturgiában meg is jelenít. Az Ószövetség iratai jelentették Jézusnak és az Újszövetség szerzőinek is az Írásokat, ők „visszafelé” olvasva értették meg, hogy az Ószövetség próféciai, előképei, áldozati ünnepei is a Messiás eljövetelére mutattak. Hasznos ugyanakkor a Bibliát a mai zsidósággal dialógusban is olvasni. Nemcsak mi, keresztények olvassuk „hittel” az Ószövetséget. A hívő zsidóság hittapasztalatát is vegyük figyelembe a Biblia olvasásakor! Ám ne gondoljuk azt, hogy a zsidóságnak feltétlenül imponál, ha mi, keresztények az Ószövetséget, mint „nem nekünk szóló levelet” olvassuk.²⁴ Ahogyan a zsidóság is tanulhat a keresztény olvasatból, úgy a keresztény is a zsidóságból.

11. A Biblián átívelő, annak koherenciáját megteremtő narratíva újrafelfedezése.²⁵ Először neves irodalomtudósok segí-

²² LUZ, Ulrich., *Evangelium és hatástörténet* Hermeneutikai Füzetek 8, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 1996; LUZ, Ulrich., *Máté Jézustörténete*, Hermeneutikai Füzetek 21, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2000.

²³ HAYS, Richard, *Visszafelé olvasás. Figurális krisztológia és a négyszeres evangéliumi tanúságtétel*, Hermeneutikai Füzetek 38, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2019.

²⁴ DAVIES, E. F. – HAYS, R. B. (szerk.): *The Art of Reading Scripture*, Grand Rapids, William B. Eerdmans, 2003.; FABINY Tibor, *Uzurpáció vagy appropriáció?: A Héber Biblia (LXX) egyes textusai mint vendégszövegek az Újszövetségben* In: Tolcsvai, Nagy Gábor (szerk.) *A szövegértés kérdései*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2022. 319-344.old.

²⁵ FREI, Hans: *The Eclipse of Biblical Narrative. A Study in Eighteenth and Nineteenth Century Hermeneutics*, New Haven, Yale UP, 1974. FREI, Hans, „A bibliai elbeszélések értelmezése a keresztény tradícióban: feszíthető, vagy elpattan?” In, A

tettek meglátni a Biblia egységét az egységes narratívában, a szimbólumok, a képi nyelv, a metafora és a mítosz szerepét, mint például Northrop Frye.²⁶ Részint nekik is köszönhető, hogy a bibliaértelmezésben megtörtént a figurális-tipológiai szemlélet rehabilitálása.²⁷

12. A keresztény olvasás, a meglepetésre való nyitottság, amelynek megtapasztalása: öröm.²⁸ Nehemiás könyvében, a babiloni fogságból hazatérő zsidóságnak Ezsdrás pap felolvassa a megtalált törvénykönyvet, Isten ígését. Egy gyönyörű istentiszteletről, egy liturgikus hermeneutikai folyamatról kapunk tudósítást: Ezsdrás mindenki szeme láttára kinyitja a könyvet, a nép feláll, Ezsdrás áldja az Urat (liturgia): „Szakaszokra osztva olvasták a könyvet, Isten törvényét, és úgy magyarázták, hogy a nép megértette az olvasottakat.” (Neh 8,8). A felolvasás (ez legalább olyan fontos, mint az olvasás) után a nép először sír, majd örvendezik. Íme, az Isten Szentlelke által „mozgásba hozott” hermeneutika! Csodálkoznék, ha ebben Luther nem látta volna meg a törvény és az evangélium feszültségét. A hívő megértés mindig örömmel jár. Elég, ha az etióp kincstárnok örömeire gondolunk: „és továbbment az ő útján örömmel”, de eszünkbe juthat az emmausi tanítványok gerjedező szíve is.²⁹

A teológiai érdekléssel, a hit szemével is történő tudományos olvasás nemcsak kiegészíti a történeti olvasást, hanem a Biblia értelmezésének kiindulópontja is lesz. Helyet cserél az alap és az épület; nem a történelmi kutatás érdeke épül a teológaira,

sensus literalis hermeneutikai kérdései Hermeneutikai Füzetek 25, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2001, 43-83.old, FREI, Hans, „A teológia és az elbeszélés értelmezése. Hermeneutikai megfontolások. In: *Narratívák, Narratív teológia*, Szerk. Horváth Imre és Thomka Beáta, Budapest, Kijarat Kiadó, 2010. 123-146. BAUCKHAM, Richard, Hogyan olvassuk a Szentírást koherens történetként?, In: *Narratívák, Narratív teológia*, Szerk. Horváth Imre és Thomka Beáta, Budapest, Kijarat Kiadó, 2010. 104-122.

²⁶ FRYE, Northrop, *Kettős tükör, a Biblia és az irodalom*, Budapest, Európa Kiadó, 1996.

²⁷ RADNER, Ephraim, *Time and the Word. Figural Reading of the Christian Scriptures*, Grand Rapids, Michigan, William B. Eerdmans, 2016.; FABINY Tibor, *Az eljövendő árnyékai. A figurális-tipológiai olvasás*, Budapest, L'Harmattan, Károli Gáspár Református Egyetem, 2016.

²⁸ https://livingwittily.typepad.com/my_weblog/2007/12/for-a-while-now.html (Letöltve 2024.01.09.)

²⁹ HORVÁTH Orsolya, „A 'gerjedező szív' Lukács evangéliuma 24. fejezetében”, In: HORVÁTH Orsolya, *A leleplező ige. Hermeneutikai helyzetek az Újszövetségben*, Hermeneutikai Füzetek 35. Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2013, 44-59.old.

hanem a történelmi érdek a teológiaira. Ezt a régi-új hermeneutikai irányzatot, mint „bölcshatás bibliaolvasást”³⁰ át lehet adni a teológiai oktatásban, a plébániai-gyülekezeti alkalmakon; a prédikációkban, a bibliaórákon is érdemes figyelembe venni. A teológiai hermeneutika: „túl a literalizmuson és a liberalizmuson” éppen azt a szakadékot akarja áthidalni, ami egyrészt a szakteológusok tudománya és a gyülekezeti tagok hite, másrészt a konzervatív és a liberális nézetek közé ékelődött. Az elmúlt évszázadokban kizárólagosan tudományosnak tekintett történelmi megközelítés korrektívumaként tekinthető.

Fabiny Tibor

³⁰ BRIGGS, Richard, *Bölcshatás bibliaolvasás Hogyan vegyük komolyan az Írást?*, Hermeneutikai Füzetek 35, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2015.; BRIGGS, Richard, „A bölcshatás bibliaolvasás a teológiai hermeneutika kontextusában”, *Credo*, 2015/3. 29-38.old.

Elérhetőségeink:

1091 Budapest, Kálvin tér 9.

<https://hermeneutika-btk.eu>

Nyitvatartás:

H–P: 9–15 óráig

+36-20-391-37-11 (Dr. Blázy Árpádné)

Munkatársak:

Prof. Dr. Fabiny Tibor irodalomtörténész,
kutatóközpontvezető, a FUKUCS-projekt vezetője
(fabiny.tibor@kre.hu)

Dr. Horváth Orsolya filozófus
(horvath.orsolya@kre.hu)

Dr. M. Pintér Tibor nyelvész, az EBO-projekt vezetője
(m.pinter.tibor@kre.hu)

Dr. Blázy Árpádné adminisztrátor
(blazy.marta@kre.hu)

